

III.

ИЗВѢСТІЯ

НА

ВАРНЕНСКОТО АРХЕОЛОГИЧЕСКО
ДРУЖЕСТВО.

(СЪ ДВА ПЛАНА).

ВАРНА.

Печатница „Зора“ на Д. Костакевъ.

1910.

т. е. Ромулдитъ Кана, азъ пъкъ Варна съ погрома си прославихъ. Научете се, смъртни, въроломни да не ставате. Ако мене панитъ не заставахъ да наруша договора, то панонската страна не би тѣрпяла скитското иго.

V.

Битката при Варна въ 1444 г.

(споредъ Фулстинъ ¹⁾).

Съоб. Н. К. Мирски.

Владиславъ тръгналъ слѣдъ септември отъ Сегединъ съ доста голѣми мжки. Турцитѣ били вече пуснали на свобода плѣнниците-дѣца и прѣдали крѣпоститѣ, както обѣщали. Отъ друга страна, хората на Владислава имали прѣдъ видъ, че силитѣ имъ не сж достатѣчни за една такава голѣма война, каквато прѣдприели и че войниците имъ били значително по-малко по численостъ, отколкото въ по-прѣдишния имъ походъ. Защото липсвали мнозина отъ тѣзи, които били както въ Унгария, така сжщо и въ другитѣ християнски земи. Владиславъ се опжтилъ за България и на трети ноемврий прѣминалъ Дунава при Оршова и пристигналъ въ Никополъ, слѣдъ двадесетъ и шестъ дена отъ тръгването си. Тука дошелъ при него *Wladus*, иначе нареченъ Дракулъ Палатенъ, за да му се извини, че се е видѣлъ по-рано принуденъ да сключи примирие съ турцитѣ. Послѣдниятъ, слѣдъ като видѣлъ колко

тогавашнитѣ черкови; вслѣдствие на което, турцитѣ, като узнали, че той извършилъ това, наказали сж го на 16 год. затворъ. Но всичко това щѣше да стане тогава, па да е и сега, извѣстно.

Както и да е, за сега два гроба може да се каже че има за Владислава — единъ въ Бруса за главата му и втори въ варненското поле за трупа му. Гробътъ на Владислава се намира сжщеврѣменно въ Азия и въ Европа. Тоя християнски герой царъ е станалъ символъ за съединението на тия два континента на земното кълбо въ едно всемирно общо християнско царство, за да се изпълни отчасти поне пророчеството: „и ще бже едно стадо и единъ пастиръ.“ (Гл. Иезекия, XXXVII, 22; Иоанъ, X, 16).

²⁷⁾ La bataille de Varna III.

¹⁾ Отъ френския прѣводъ на латинската книга на *Herburt de Fulstin*. Оригиналъ не можахъ да намѣря въ публичната библиотека въ Женева. Прѣвода е печатанъ още въ 1573 г. (*Histoire des rois et princes de Pologne, composée en latin et divisée en XX livres.*).

малко хора има Владиславъ въ армията си, която се състоела само отъ петнадесетъ хиляди конници и сжщо толкова пѣхотници, помжчилъ се да го убѣди да се върне, но не можалъ да направи това — не можалъ да го разубѣди. *Wladus* като видѣлъ неговото твърдо рѣшение, далъ му четири хиляди коня и сина си, и се върналъ у дома си. Той му изпратилъ още два коня, които бѣгали чудесно, и двама млади хора, които познавали всички пжтища, за да му служатъ въ случай на нужда. Слѣдъ като достигналъ до границитѣ на Тракия, (*Thrace*) кралятъ публикувалъ единъ едиктъ, съ който било позволено на турцитѣ да се оттеглятъ отъ мѣстата, що окупирали и да отидатъ кадѣто искатъ. Тоя едиктъ билъ прѣведенъ на турски и изпратенъ на турцитѣ посрѣдствомъ плѣнниците турци, които сжщо били пуснати да си отидатъ. По такъвъ начинъ нѣколко крѣпости се прѣдали, и тия като *Perresse* (Петричъ кале) и *Sumen* (Шуменъ), които упорствували, били взети насила въ единъ и сжщи день. Въ прѣвземането на тѣзи двѣ крѣпости се показали храбри между другитѣ: *Jean de Tournouie* и *Lesc de Bobrice*. Първиятъ отъ тѣхъ билъ раненъ, но, въпрѣки това, съ двѣ настжпления строшилъ вратитѣ на *Sumen* (Шуменъ), а вториятъ прѣвъ се изкачилъ на стѣнитѣ на *Perresse*. Обаче стигнали новини, че *Amurath* (Муратъ) е миналъ вече отъ Азия въ Европа съ четиридесетъ хиляди турци (*Paule Joue* пише, че сж били сто хиляди.) Турцитѣ сж минали върху малки кораби, водени отъ венецианци и генуезци, които сж били подкупени. Въпрѣки тѣзи новини, Владиславъ не се отказалъ отъ прѣдприятието си. На 10 ноемврий той билъ на лагеръ въ Варна, наричанъ отъ старитѣ *Dionysiopolis*²⁾, който се прѣдалъ прѣди нѣколко дена. Тука неговитѣ военни шпиони, когато слънцето изгрѣвало, му донесли, че неприятелтъ е наблизо. По това врѣме кралятъ ималъ едно подуване на крака си, и по тая причина вмѣсто него, *Jean Huniad* далъ заповѣдъ и развилъ войската въ боенъ редъ. Това направено, тѣ тръгнали и изминали около двѣ хиляди крачки по посока къмъ неприятеля. Слѣдъ това издигнали знамената и чакали неприятеля на едно разстояние отъ три часа. Най-послѣ, неприятелскитѣ войски се явили и нападнали дѣсното крило на Владиславовата войска,

²⁾ Така се наричалъ гр. Балчикъ, а не Варна.

което било отблъснато и пропждено отъ тая страна, и то защото конетѣ не могли да гледатъ на камилитѣ и да чувствуватъ тѣхната миризма, на която не били навикнали. По тая причина конетѣ били отведени на четири-петъ левги задъ войската. Огъ другата страна, кралятъ и *Huniad* се сражавали и отблъснали турцитѣ на около двѣ левги; отъ тука Владиславъ се върналъ заедно съ *Julian* и *Francovan* за да помогнатъ на хората си отъ дѣсното крило. Отъ тука сжщо неприятелитѣ били прѣслѣдвани и избѣгали въ *Thrace* (Тракия), дѣто изпълнили цѣлата страна съ страхъ и ужасъ. Слѣдъ като кралятъ турилъ въ бѣгъ цѣлата турска кавалерия, той отишелъ и се хвърлилъ върху тѣхната пѣхота, състояща се отъ еничеритѣ, които били главната имъ сила. Тука билъ лично *Amurath* (Муратъ), сжщо и *Bascha d'Asie*, (паша отъ Азия) който и успѣлъ да се спаси слѣдъ бѣгството си. Владиславъ билъ придруженъ отъ едно много ограничено число поляци, защото *Huniad* отишелъ да прѣслѣдва неприятеля, както това казвали унгарцитѣ, а даже и самитѣ турци. Но споредъ поляцитѣ, послѣдниятъ е избѣгалъ съ половината отъ армията. Владиславъ като не искалъ съ позорно бѣгство да извърши нѣщо недостойно за величието и честъта, хвърлилъ се на погибель посрѣдъ неприятелитѣ, направилъ грозна касапница и убилъ *Bascha d'Asie*, т. е. паша отъ Азия (Караджа паша), както пише *Bonsin*. Но надвечеръ конътъ му билъ убитъ подъ краката му отъ еничеритѣ, и той самия билъ обезглавенъ. По такъвъ начинъ е билъ убитъ Владиславъ, който заслужавалъ да живѣе още много години, и който билъ достоенъ за вѣчна хвала.

Неприятелитѣ които изгубили кавалерията си, не се осмѣлили да прѣслѣдватъ унгарцитѣ и транзалпийцитѣ, които бѣгали въ това врѣме, нито даже да нападнатъ лагера и припаситѣ имъ. Настанала нощъ и тя турила край на сражението. Турцитѣ не сж знаели на коя страна е побѣдата и се бояли отъ засади. Но на третия день тѣ нападнали лагера на поляцитѣ, разграбили всичко що намѣрили и избили жестоко всички болни и ранени. Казватъ, че кардиналъ *Julian* и епископитѣ загинали въ бѣгането си. Отъ всички поляци спасили се само двама, а именно: *Jean de Ressoui* и *Gregoire Sanoc*. Отъ цѣлата армия, която не била повече отъ двадесетъ хиляди войници, едва една четвъртъ часть била избита отъ неприятеля, но въ

всѣки случай не се е върнала даже една третя, защото едни погинали въ бѣгството, а други потънали въ тинята и блатата. Отъ турцитѣ, които били шейсетъ или осемдесетъ хиляди, убити имало повече отъ тридесетъ хиляди. Това станало въ 1444 г., единадесета отъ царуването на Владислава въ Полша, и пета отъ царуването му въ Унгария, безъ самия Владиславъ да е ималъ повече отъ двадесетъ години. Той ималъ тѣло високо и снажно, лицето му било възчерно, но пълно съ величие и прѣдставителностъ; коситѣ му били черни. Той търпѣлъ гладъ, жажда и работа; билъ трѣзвенъ и вино не пиелъ; той билъ добродушенъ, милостивъ, човѣколюбивъ даже и къмъ неприятелитѣ; свободолюбивъ извънъ мѣрката, и твърдъ въ прѣдприятіята си,—тъй че единъ пътъ рѣшенъ на нѣщо, по никакъвъ начинъ никой не е можалъ да го разубѣди. Накратко, той притежавалъ всички качества, що правятъ царетѣ съвършени. Смъртъта му била славна и достойна за уважение, защото съ една голѣма ревностъ той умрѣлъ за благо на цѣлото християнство, въ борба съ непримиримитѣ негови неприятели—турцитѣ. Не е било само за една празна слава и амбиция, дѣто той се сражавалъ съ великия монархъ и могщия турски императоръ *Amurath*.

Слѣдъ като новината за участъта на Владиславовитѣ войски била обявена въ неговитѣ провинции, цѣлиятъ свѣтъ се потопилъ въ голѣма скръбъ и печаль. Но понеже още не се знаело положително дали Владиславъ е живъ или умрѣлъ, изпратили отъ Полша въ *Thrace* двама души, а именно: *Jean de Ressoui* и *Gilles de Suchodol* за да разузнаятъ и да научатъ нѣщо. Но тѣ не донесли нищо положително.

Женева. VIII- 1909 г.
